

KS. KRZYSZTOF JEŻYNA
Lublin

VERITATIS SPLENDOR

SPOTKANIE NAUKOWE POLSKICH TEOLOGÓW MORALISTÓW
WARSZAWA 7 – 8 MARCA 1994 R.

Obrady odbywały się w auli Wyższego Metropolitalnego Seminarium Duchownego w Warszawie. W pierwszym dniu obrad uczestniczyli również studenci Akademii Teologii Katolickiej. Zebranych powitał Dziekan Wydziału Teologii ATK – ks. prof. dr hab. R. Bartnicki, a następnie przemówił Rektor ATK – ks. prof. dr hab. J. Łach. Krótkiego wprowadzenia w tematykę obrad dokonał ks. prof. dr hab. A. Marcol – przewodniczący Ogólnopolskiej Sekcji Teologów Moralistów.

Problematyka spotkania dotyczyła encykliki Jana Pawła II *Veritatis splendor* i temu zagadnieniu poświęcone były wszystkie referaty. Pierwszego dnia ogłoszono ich cztery. Jako pierwszy wystąpił ks. prof. dr hab. A. Szostek, prorektor KUL. Mówił on na temat: *Ku teonomii uczestniczącej. Wolność a prawo w świetle „Veritatis splendor”*. Referat został zaprezentowany w czterech punktach. Ks. Szostek mówiąc o apoteozie wolności, a jednocześnie jej zaprzeczeniu, ukazał rozwój koncepcji wolności od okresu Oświecenia i wszystkie meandry jej zagubienia lub zafałszowania. Rozważając teologiczny fundament wolności Prelegent odwołał się do biblijnego obrazu grzechu pierwotnego. Następnie po scharakteryzowaniu idei teonomicznej autonomii Prelegent przeszedł do opisu autonomii uczestniczącej.

Dyskusji – po tym wystąpieniu – przewodniczył ks. prof. dr hab. F. Greniuk i on pierwszy zabrał głos. Podjął problem relacji prawa do wolności w nawiązaniu do św. Tomasza. Ks. dr hab. Z. Sareło wskazał na brak zgodności w *Veritatis splendor* pomiędzy nauką o prawie naturalnym a późniejszym stwierdzeniem, które kwestionuje zdolność człowieka do odkrycia tego, co powinien czynić. Podjął następnie problem właściwego rozumienia natury ludzkiej.

Drugi referat na temat: *Wolność a prawda w encyklice „Veritatis splendor”* wygłosił ks. prof. dr hab. J. Bajda (ATK). Autor w prezentacji tego problemu wyszedł od analizy wolności i wskazania na kryzys w jej pojmowaniu. Według Referenta encyklika *Veritatis splendor* upatruje ten kryzys wolności w zjawisku zafałszowania wolności, które płynie z faktu odrzucenia prawdy. Temat zasadniczy został podjęty na płaszczyźnie epistemologicznej, metafizyczno-ontologicznej i etycznej. Prelegent podkreślił, że jedynie prawda obecna w umyśle może pouczać wolę i kształtować istotę czynu. W czynie ludzkim streszcza się człowiek w jedność osobowej.

Dyskusję rozpoczął ks. dr hab. Krasiński nawiązując do nauki Kanta, który twierdził, iż podmiot jest źródłem wolności. Na temat nauki Kanta wypowiedzieli się jeszcze ks. Bajda, ks. prof. dr hab. S. Olejnik i ks. Szostek. Ks. dr W. Gubała stwierdził, że

jeśli przyjąć podział na wolność „od” i „do”, to *Veritatis splendor* mówi nade wszystko o wolności „do”. Ks. dr I. Mroczkowski postawił pytanie o rolę nauk współczesnych w odczytaniu prawdy o człowieku. Postulował dialog z przedstawicielami kierunków myślowych związanych z S. Freudem, K. Marksem, F. Nietzschem. Ks. Szostek zgodził się, że nauki szczegółowe mogą pomóc zrozumieć pewne aspekty prawdy o człowieku, ale istnieje niebezpieczeństwo opierania całej nauki o człowieka na naukach szczegółowych. Dr Wojciechowski stwierdził, że ograniczenie wolności występuje wtedy, gdy nie możemy czynić dobra, a nie wtedy, gdy zakazuje się czynić zła. Ks. Greniuk prowadzący tę część obrad podziękował referentom i uczestnikom dyskusji.

Trzeci referat przedstawił ks. doc. dr hab. P. Góralczyk (ATK) na temat: *Prawo moralne a sumienie w encyklice „Veritatis splendor”*. We wprowadzeniu Prelegent wskazał na nowy humanizm, który spowodował kryzys moralny uznając wolność za najważniejszą wartość. Wskazując na Boga jako twórcę prawa moralnego ks. Góralczyk podkreślił, że autonomia człowieka nie oznacza możliwości tworzenia norm moralnych, lecz udział w nich przez poznanie racjonalne. W kolejnej części swego wystąpienia uzasadniał, że sumienie jest warunkiem ludzkiej wolności. Podejmując pozytywny wykład na temat sumienia, autor jednocześnie odrzucił – idąc za *Veritatis splendor* – kreatywną funkcję sumienia, przejawiającą się w sytuacjonizmie etycznym. Referent uzasadniał, że decydowanie o dobru i złu nie należy do człowieka.

W dyskusji ks. Kowalski postawił pytanie, dlaczego nie ujawnia się teologów, których błędy zostały odrzucone w encyklice *Veritatis splendor*? Ks. Gubała przedstawił problem relacji wolności sumienia do Urzędu Nauczycielskiego Kościoła. Ks. Góralczyk w odpowiedzi powołał się na *Instrukcję o powołaniu teologa w Kościele*. Ks. Olejnik wskazał na prawo Kościoła do głoszenia prawdy, a jednocześnie podkreślił, że szczególna odpowiedzialność spoczywa na Magisterium Kościoła. Ks. Bajda zauważył potrzebę metafizycznego uzasadnienia prawdy o człowieku, która ujawnia się poprzez sumienie. Ks. Wróbel mówił o tym, że w *Veritatis splendor* zabrakło refleksji na temat synderezy.

Kolejny referat *Źródła moralności w świetle encykliki „Veritatis splendor”* przedstawił ks. dr W. Gubała. W pierwszej części autor postawił pytanie o wartość moralną aktu ludzkiego. Stwierdził, że dobry jest ten czyn, który jest skierowany ku dobru człowieka, w tym ku dobru ostatecznemu. W drugiej części autor rozważał moralną specyfikę aktu moralnego. Postawił problem: od czego zależy wartość moralna czynu – od intencji, okoliczności czy też przedmiotu działania. Na koniec autor omówił pokrótce teorie sprzeczne z nauką katolicką, czyli teorie teleologiczne: konsekwencjonalizm i proporcjonalizm. Teorie te przyjmują, że wartości etyczne wyznacza rozum, a nie uznają istnienia wartości obiektywnych.

W tej części sympozjum wziął udział Ks. Prymas J. Glemp. W krótkim wystąpieniu podziękował wszystkim tym, którzy podejmują temat formacji sumień i wychowania moralnego. Ks. Prymas podkreślił, że teologia moralna wciąż konfrontuje się z nową rzeczywistością, dlatego istnieje wiele zagrożeń. Szczególnie niebezpieczne jest zjawisko subiektywizmu prowadzące do relatywizmu. Na zakończenie Ks. Prymas wyraził podziw dla Papieża Jana Pawła II, który ma odwagę poruszać trudne tematy.

Po wystąpieniu ks. Prymasa podjęto dyskusję na temat czwartego referatu. Trzech kolejnych dyskutantów: ks. dr S. Nowosad, ks. Gubała i ks. Sareło podejmowało problem podmiotowej a także przedmiotowej wartości moralnej czynu. Ks. dr Z. Perz

wyraził opinię, że Jan Paweł II nade wszystko kształtuje naukę, a więc uczy pozytywnie, a tylko niejako dodatkowo upomina przed skrajnymi poglądami. Nie chce natomiast atakować konkretnych teologów.

O godz. 18.00 księża koncelebrowali Mszę św. w kaplicy konwiktu ATK. Zaś po kolacji miało miejsce spotkanie towarzyskie. W drugim dniu obrad jako pierwszy wygłosił referat ks. prof. dr hab. J. Nagórny na temat: *Wybór podstawowy a konkretne wybory moralne*. W słowie wstępnym podkreślił, że koncepcja opcji fundamentalnej pojawiła się dla ukazania związku osoby z jej czynami i stwarza szansę przezwyciężenia reistycznej koncepcji czynu. W punkcie pierwszym Autor wyjaśnił pojęcie opcji fundamentalnej we współczesnej teologii moralnej. W punkcie drugim wskazał na nadużycia opcji fundamentalnej, szczególnie w dwóch kategoriach: przesadne oddzielanie opcji fundamentalnej od wyborów kategorialnych oraz ograniczenie koncepcji grzechu śmiertelnego wyłącznie do naruszenia opcji fundamentalnej. W kolejnym punkcie Referent wyjaśnił wkład Pisma św. do interpretacji opcji fundamentalnej odwołując się do idei przymierza. W punkcie czwartym Autor przedstawił właściwą relację opcji fundamentalnej do wyborów kategorialnych.

Dyskusję prowadził ks. Wróbel, który w kontekście tego tematu zapytał o intencjonalność czynu ludzkiego. Ks. Sareło spytał o konkretnych teologów, którzy odrywają opcję fundamentalną od wyboru kategorialnego. Ks. Nagórny odpowiedział, że jeśli sama encyklika ich nie wymienia, to trudno, żeby moralisci „wyręczyli” w tym Papieża i jego doradców. Ks. Greniuk wskazał na dokonującą się ewolucję poglądów niektórych teologów, wśród nich K. Rahnera. Ks. Kowalski i ks. Olejnik w swoich wypowiedziach potwierdzili konieczność mówienia o opcji fundamentalnej. Ks. Kowalski spytał przy tym, czy są w Polsce teolodzy, którzy mówią o opcji fundamentalnej? Ks. Nagórny wyraził opinię, że szukanie idei wiodącej, która by porządkowała teologię moralną, nie tylko przedmiotowo, ale też egzystencjalnie jest tworzeniem nauki o opcji fundamentalnej. Ks. dr hab. W. Bołoz zauważył, że opcja fundamentalna jest pojęciem nowej teologii moralnej i przeniesiona do starej teologii nie całkiem pasuje.

Sekretarz Sekcji ks. Gubała zaproponował wysłanie listu do Papieża Jana Pawła II i odczytał projekt takiego listu, w którym chodziło o wyrażenie podziękowania Ojcu św. za dar encykliki *Veritatis splendor*.

Następny referat: *Zadania i postulaty stawiane w encyklice „Veritatis splendor” teologom moralistom* miał charakter dwugłosu. Ks. Kowalski wskazał na to, że encyklika choć jest skierowana bezpośrednio do biskupów, to jednak odnosi się szczególnie do teologów moralistów, co uzasadnia podtytuł encykliki. Encyklika dotyczy niektórych zagadnień nauczania moralnego w kontekście kryzysu moralnego spowodowanego błędnym rozumieniem wolności i w sytuacji, która sprzyja powstawaniu błędów, gdyż nastąpiło osłabienie autorytetu Urzędu Nauczycielskiego Kościoła. Według ks. Kowalskiego Papież w encyklice *Veritatis splendor* inicjuje dialog teologów z Magisterium Kościoła. Następnie Prelegent ocenił, że teologowie w krajach języka francuskiego dobrze przyjęli encyklikę. Natomiast w krajach języka niemieckiego przyjęto ją raczej chłodno. Kościół prawosławny przyjął *Veritatis splendor* entuzjastycznie, zaś Kościoły protestanckie zdecydowanie ją krytykują.

Ks. Olejnik potwierdził opinię, że encyklika ta jest skierowana także do moralistów. Wskazał na odpowiedzialność teologów moralistów w uwrażliwianiu ludzi na zjawiska moralne, szczególnie teraz, gdy nasila się zjawisko permissywizmu. Prelegent

wezwał do posługi Ludowi Bożemu we współpracy z Magisterium Kościoła, aby dać przykład lojalności w nauczaniu. Ks. Olejnik przedstawił również propozycję zapraszania na nasze zjazdy teologów z krajów sąsiednich.

Uzupełniając opinie o przyjęciu encykliki *Veritatis splendor* w krajach anglojęzycznych ks. Nowosad przedstawił krótko serię artykułów w „The Tablet” ze szczególnym wyakcentowaniem pozytywnej opinii teologa anglikańskiego.

Ks. prof. dr hab. J. Pryszmont mówiąc o Kościele prawosławnym podkreślił jednocześnie potrzebę uduchowienia katolickiej teologii moralnej.

Obrady zakończyły się podaniem informacji o następnym spotkaniu ogólnopolskiej Sekcji Teologów Moralistów. Proponowane tematy na przyszłoroczne spotkanie miałyby dotyczyć nowego *Katechizmu* lub *ratio studiorum*. Potwierdzono możliwość udziału w kolejnych zjazdach teologów z zagranicy. Ks. S. Warzeszaka zaproszono do współpracy w tworzeniu programów komputerowych przydatnych dla teologii moralnej.